

Мотивацията на учащите като отправна точка в преподаването на далекоизточнен език

Ирина Сотирова

Софийски университет “Св. Климент Охридски” (България)

Irina Sotirova

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Ася Антова

18. СУ “Уилям Гладстон”

Asya Antova

18th School “William Gladstone”

Irina Sotirova, Asya Antova. LEARNER MOTIVATION AS A STARTING POINT IN
TEACHING A FAR EASTERN LANGUAGE

<https://doi.org/10.60055/phl.2025.47.148-157>

Abstract. The paper focuses on the trends and prospects in the teaching of Chinese, Japanese and Korean languages in Bulgaria through the prism of student motivation. Changes in the economic, social and cultural environment in the last three decades have led to a change in the profile of those wishing to study a Far Eastern language. The focus is shifting from the pursuit of academic preparation for the purpose of future professional realization to studying the language as a hobby for the purpose of traveling to the country or better understanding pop culture. This change in motivation also leads to the need to change the educational process and create new forms of language teaching, as well as the development of dual educational models combining a Far Eastern language with a major outside the linguistic field.

Keywords: Chinese Studies, Japanese Studies, Korean Studies, academic teaching, dual major.

Резюме. Статията разглежда тенденциите и перспективите в преподаването на китайски, японски и корейски език в България през призмата на мотивацията на учащите. Промените в икономическата, социалната и културната среда в последните три десетилетия водят и до промяна в профила на желаещите да изучават далекоизточен език. Измества се фокусът от стремеж към академична подготовка с цел бъдеща професионална реализация към изучаване на езика като хоби с цел пътуване в съответната страна или по-добро разбиране на поп-културата. Тази промяна в мотивацията води и до необходимост от промяна на обучителния процес и създаване на нови форми на преподаване на езика, както и развитие на дуални образователни модели, комбиниращи далекоизточен език с перспективна специалност извън лингвистичната сфера.

Ключови думи: Китаистика, Японистика, Кореистика, академично преподаване, дуални специалности.

Научно изследване/Research

Настоящата статия разглежда преподаването на езиците на Източна Азия (китайски, корейски и японски) в България в контекста на динамично променящия се профил на желаещите да ги изучават. В трите десетилетия, в които Китаистика, Японистика и Кореистика се развиват, мотивацията на учащите значително се променя. Променя се също броят им, академичната подготовка и потенциал, както и интересите им. Професионалното преподаване на далекоизточни езици е поставено пред нуждата да се адаптира към прииждащите новости, трансформации и обрати. Поставената тема е обхваната от педагогическа, икономическа и социална перспектива, като често пъти гледната точка са Софийският университет „Св. Климент Охридски“ и 18. СУ „Уилям Гладстон“ – центровете на преподаване на далекоизточни езици в България, а обвързаността на авторите с корейския език неизменно поставя Корея като най-често посочван пример в разглежданите проблеми.

Далечният изток е понятие, обединяващо редица азиатски държави, но в статията са взети само три от тях – Китай, Корея и Япония. Този избор е опрделен от няколко фактора: сино-културен център; прилика в езиците; обща история; общи икономически и социални модели; общ път в преподаването на трите езика в България; сходна поп-култура, привличаща интереса на младежите. Езиците на останалите далекоизточни държави, като например индонезийски, вьетнамски, тибетски и тайландски, стават все по-интригуващи за учащите в България, но проблемите с тяхното преподаване са твърде индивидуални и разнопосочни, затова не са засегнати в настоящата статия.

Историята на преподаването на китайски, японски и корейски език в България като обособени университетски специалности започва в Софийския университет преди повече от три десетилетия (с няколко години разлика в трите езика) и върви ръка за ръка и до днес. Трите специалности бързо се развиват и

се превръщат в едни от най-големите в Източна Европа – както като брой студенти, така и като преподавателски състав. През трийсетте години история, далекоизточните специалности разработват свои методики на преподаване на езика, съобразени с нуждите на българските студенти, както и редица теоретични курсове, покриващи културата, историята, философията и естетиката на съответните държави. В последните години обаче се наблюдават редица промени в профила и броя на желаещите да изучават далекоизточен език и преподаването също се променя. В статията са разгледани основните тенденции, засягащи както висшето и средното образование, така и частните школи.

Промяна в академичната нагласа на студентите в Софийския университет

Разработената в продължение на повече от 30 години система на преподаване в академична среда се сблъсква с резките промени в мотивацията на новото поколение. Ако допреди едно десетилетие основната цел на студентите е била професионална реализация като филолог и изтоковед, то сега голяма част от тях постъпват в Софийския университет поради интереса си към популярната азиатска култура и не свързват непременно своето кариерно развитие с изучаваната от тях специалност. По този начин се измества фокусът на висшето образование от основно звено в професионалния път (работа/ задължение) към свободен интерес (хоби). Тъй като тази тенденция обхваща по-голямата част от студентите и показва устойчивост във времето, висшето образование е поставено пред необходимостта да направи промени, за да се срещнат двете страни в златната среда.

Далекоизточните специалности бяха открити в Софийския университет в първите години след Промяната – времето на преминаване от социалистическо управление към свободна икономика. В този период много азиатски компании навлязоха на българския пазар и оформиха имидж на желан работодател за кандидат-студентите. В този аспект се открих особено силно японските и южнокорейските фирми със своята ултрамодерност и иновативност. Привлечени от перспективата да работят като ценени специалисти в някоя от най-прогресиращите световни компании, студентите не пестяха силите си по време на следването. Преподаването следваше тази мотивация. Основна част от азиатската култура е начинът на работа в колектив. Успехът се постига само с много работа – и като количество, и като качество – и тъй като азиатското общество е изградено изцяло на този принцип, за студентите е ясно от самото им постъпване в Японистика, Кореистика или Китаистика, че техният път няма да бъде лек. Извънкласните занимания, ученето до късно, взаимната помощ, участието в проекти и всякакъв доброволчески труд е задължителна

част от културата на Азия, без която един индивид не може да функционира в обществото. Извиненията, боледуването и личните причини не се толерират. В този аспект студентите, постъпващи в Софийския университет с цел работа в азиатска среда, са добре запознати с изискването за пълна отдаденост и постоянство в работата. На второ място, в начина на преподаване можем да отбележим чисто лингвистичните разлики във всекидневния и работния език. Японският, корейският и китайският имат няколко нива на формалност, отразяващи строгата йерархична структура на обществото. Работният език изисква владеенето на лексика и граматика, съвсем различни от използваните в семейна или приятелска среда. Строго формалният език съответно е много по-сложен и включва както лингвистични умения, така и обща култура по конфуциански модел, обхващаща историята, литературата, изкуството и т. н. на съответната държава. Следователно за студенти, имащи високи професионални цели, е нужно академично знание от всички сфери на културата и различни исторически периоди.

Поради редица икономически, социални и гео-политически причини обаче бизнес ситуацията в България не е същата като преди три десетилетия и към момента няма достатъчно присъствие на азиатски компании. Професионалната цел на кандидат-студентите отстъпва на друга мотивация – интересът към популярната култура на Изтока. В последните години изборът на студентите за постъпване в Софийския университет е определен от техния интерес към музиката, филмите, електронните спортове и т. н. на Азия. Промяната на мотивацията променя изцяло и профила на студентите – новото поколение възпитаници в големия си процент са изключително посветени в уличната култура, модата и най-новите продукти на развлекателната индустрия, но нямат интерес към изучаването на класическо знание и високо ниво на комуникация (професионален език). Това в особена степен важи за специалност Кореистика, тъй като К-поп културата в последното десетилетие завладява с огромна сила сърцата на тийнейджърите и определя избора им на специалност в университета. Попадайки в академична среда, младежите се сблъскват с неочаквани за тях трудности и с учебен материал, твърде далечен от техните интереси. За да се постигне успешно висше образование, и двете страни (преподаватели и студенти) трябва да направят своите стъпки към сближаване на крайностите. Студентите трябва да гледат на академичния живот като на подготовка към предстоящия им професионален път и да приемат образованието като работна задача, която често пъти е обвързана с необходимост, а не с удоволствие. От страна на Университета, преподавателските екипи са изправени пред нуждата да адаптират и осъвременят своята методика и учебни програми, за да бъдат по-близо до възможностите и интересите на студентите. В специалност Кореистика бяха направени следните промени в последните години:

1. Редуциране на някои предмети, които се основават на по-дълбока теоретична основа и касаят по-малко съвременния живот. Например курсът „Средновековен корейски език“, който беше преподаван в продължение на двацет години, вече не се преподава. Такива промени засегнаха и още няколко курса, които се струват прекалено трудни на студентите и те не са мотивирани да ги слушат.

2. Намалване на часовете по синокорейска йероглифика. Днес корейците пишат със собствена писменост, хангъл, но през вековете, под китайско влияние, са използвали китайските йероглифи, за да записват родния си език. Имайки предвид многото преимущества на знанието на йероглифи и йероглифична лексика, Кореистика в Софийския университет прилага собствена система за преподаването им като част от практическия корейски език. Синокорейска йероглифика се изучава по четири часа на седмица в продължение на шест семестъра (от втори до четвърти курс), като всяка седмица се взимат около 40 нови йероглифа. В резултат студентите, които са учили по тази система, придобиват много добро ниво на езика и чудесна база за бъдещо развитие. Някои от тях с лекота след четвъртата година от следването си взимат най-високото, шесто ниво в изпита ТОПИК и работят в корейски компании, без почти да се различават в езиково отношение от корейците. В последните години обаче преподаването на йероглифи беше намалено, за да отговори на нуждите и интересите на младото поколение. Почитателите на поп-културата се сблъскват повече с изконно корейска и американска лексика, а сложната синокорейска йероглифика им се струва излишна.

3. Включване на повече часове по корейски език, които се базират на съвременните тенденции в езика. Кореистика към Софийския университет от няколко години включва в програмата си няколко курса, които са свързани с медийния език, с дискусии по популярни теми, разискване на телевизионни шоута и т. н. Тези часове предизвикват голям интерес у студентите, като преподавателите се стремят винаги да представят най-актуалните теми и езикови тенденции.

Маркираните дотук въпроси се отнасят не само към далекоизточните специалности в Софийския университет, но и към висшето образование като цяло. Покачващият се брой висши учебни заведения, улеснените процедури за обучение в други държави, обвързването на образованието с икономически показатели и други фактори принуждават специалностите да направят промени, които от една страна да съхранят трупаната десетилетия академичност, но от друга да направят образованието атрактивно и полезно за студентите.

Специализирано преподаване на далекоизточен език на ученици

Азиатската културна експанзия е насочена в голяма степен към тинейджъри и младежи. В резултат от нарастващото влияние на поп-културата, въз-

растта на изучаващите далекоизточен език спада с бързи темпове и висшето училище вече не е единственият център за професионална подготовка по езика. Все повече средни училища в България въвеждат в програмата си източен език, като пионер в областта е 18. СУ „Уилям Гладстон“. Още през 1992 г. училището създава система за преподаване на японски и китайски език и става първото училище в Европа, въвело обучението по източни езици като задължителен предмет в учебната си програма. Корейският език следва примера на японския и китайския, а скоро след утвърждаването на системата за преподаване в гимназиален етап е създадена и програма за преподаване на трите езика още от Първи клас.

Възрастовата група на учениците предопределя и нуждата от напълно нов методологичен подход. Липсата на прецедент в Европа води до необходимостта екипите на училище „Уилям Гладстон“ да създадат своя, оригинална, система на преподаване и учебни материали. Като уникален пример може да бъде посочена системата от учебни помагала по корейски език, обхващаща етапите Втори – Пети клас. Системата е създадена от учителите по корейски език в 18. СУ и е базирана на техния дългогодишен опит в преподаването на тази възрастова група. Четирите учебни помагала включват ясно поднесени обяснения, увлекателни илюстрации и формат, позволяващ самостоятелна практика.

От 2017 г. 18 СУ „Уилям Гладстон“ влиза в списъка на МОН на иновативните училища с доказани постижения в интердисциплинарния и проектно-базиран модел на преподаване. Най-скорошното въведение е „Социално и емоционално обучение по осъзнатост (СЕОО)“. Целта на иновацията е постигане на позитивна училищна общност чрез развиване на социалната, емоционална и адаптивна интелигентност на учениците и педагогическите специалисти. Използват се медитативни техники за осъзнаване на собствената личност и място както в училищната и местна общност, така и в съвременния глобален свят. 18. СУ определя като основна нужда повишаването на социално-емоционалните компетентности чрез използване на един от най-новите методи в обучението – обучение по осъзнатост. Практиките се прилагат с лекота в среда, в която учениците ежедневно взаимодействат с източните култури.

Работата на екипите от училище „Уилям Гладстон“ е пример за реципрочност на образователния процес. Учениците приемат знания от учителите, но и учителите следват постоянната динамика на най-младото поколение.

Преподаване на далекоизточен език като допълнителна квалификация или хоби

С нарастването на интереса към далекоизточните култури, все повече хора пристъпват към изучаване на съответния език. Сред институциите, които отговарят на тази нужда, най-активна дейност имат Институт „Конфуций“ (с

преподаване на китайски език и култура) и Институт „Седжон“ (с преподаване на корейски език). Големият интерес стимулира и развитие на свободния пазар. В последните години много частни школи се формират в различни градове в страната, а след Ковид пандемията онлайн уроците заемат значимо място в обучението по далекоизточни езици.

Хората, желаещи да изучават източен език като допълнително занимание са на възраст от 7 до 70+, а мотивацията има е най-различна. От интерес към източната култура, през подготовка за пътешествие в страната, до желание да помагат на детето си, което изучава езика. Методиката на преподаване на толкова разнородна аудитория е съвсем различна от специализираната подготовка на ученици или студенти. Китай в тази сфера има особено богат опит, тъй като глобалната икономическа и културна мощ на страната привлича много хора, желаещи или принудени да изучават езика към класните стаи. Добре разработените методики на преподаване на китайски език на чужденци, както и създадените за българската аудитория учебни помагала по китайски език, биха могли да послужат за пример и в преподаването на други чужди езици.

Изучаването на далекоизточен език като допълнителна квалификация или хоби понякога е обвързано с висшите училища, както е в случая с Институт „Конфуций“, институт „Седжон“ и натрупалите вече почти 60-годишна история лекторати по японски език към Софийския университет. Често пъти обаче преподаването на език на масова аудитория се извършва на принципа на частната инициатива, определена от моментното търсене и тогава наличието на подходящи учебни материали е особено важно. В условията на непрекъснато нарастващ интерес към Далечния изток в България, разработването на цялостна система с учебни помагала по съответния език и култура е приоритетна нужда.

Дуални специалности

Българската Японистика, Китаистика и Кореистика в своите бакалавърски, магистърски и докторски програми утвърждават специалисти, които намират професионална реализация с доброто си владение на езика и познаване на културата. В последните години обаче се наблюдава все по-голяма нужда от кадри, които не просто владеят език, а имат и друга специализация. Особено перспективни области са тези, в които Азия е лидер: инженерните и точни науки, физика, дизайн, кино, икономика, строителство, източна медицина и много други. Професионалисти в някоя от изброените области, владеещи китайски, корейски или японски език, биха били необходимият жив мост в осъществяването на партньорство между България и Азия. Подготовката на такива специалисти е в ръцете на университетите, като Софийския университет има вече опит в дуалните специалности, комбиниращи език и нефилологически профил. Пример в това отношение е факултативният модул „Корей-

ски език и култура“ към Физическия факултет, който може да бъде избран от всички студенти във Факултета и обхваща 4 учебни часа седмично в продължение на цялата бакалавърска програма.

Въвеждането на факултативен модул „Специалност + далекоизточен език“ за повече факултети в Софийския университет би имало редица преимущества. На първо място можем да посочим оползотворяването на предлаганите образователни програми в Азия. Студентите, преминали през курс на обучение по език и култура на Изтока биха се възползвали по-ефективно от магистърските и докторските програми, които Китай, Корея и Япония предлагат. Добър пример е правителствената програма GKS (Global Korea Scholarship) – пълна стипендия за обучение в страната в бакалавърска, магистърска или докторска степен. Въпреки че Корея дава предимство на точните и инженерни направления, кандидати от България почти няма, тъй като заминаването за няколко години в чужд свят плаши студентите. В такива случаи се налага предварителното запознаване с езика и културата, което би помогнало на студентите в перспективните направления да се адаптират към азиатското общество, да получат своята квалификация и да осъществят ефективни работни връзки по време на своя престой.

Извън академичните възможности, които дуалното обучение дава, владението на източен език би било незаменим инструмент в бизнес комуникацията, културната дипломатия, туроператорската сфера и редица други ниши, които в България все още не са развити. България има нужда от Азия и Азия има нужда от България. Връзката между тези два толкова различни свята може да бъде осъществена най-добре от хора, които познават не само тясната сфера на сътрудничество, но и далекоизточната култура.

Тенденциите и нуждите в преподаването на далекоизточен език, изброени в настоящата статия, са изведени от опита на сътрудничество между китаисти, японисти и корейсти в Софийския университет, както и учители и администратори в 18. СУ „Уилям Гладстон“. Съвместната работа по различни проекти, инициативи и текущи задачи спомогна за формирането на обща визия за развитието на трите направления не само като отделни образователни степени, а и като линия на обучение, свързваща различни възрасти и професионални области.

Сред осъществените съвместни начинания като особено успешен би могъл да се посочи проект на ФКНФ и Корейската фондация от 2024 г. „Представяне на корейската история и култура в българските средни училища в съответствие с нуждите на младото поколение“. Сред много дейности на проекта беше конкурс за есе „Корея в моето училище“, в който взеха участие над 100 ученици от различни училища в цялата страна. Участниците споделиха своята визия относно присъствието на Корея в своето образование и сред есетата се открий нуждата от учебни пособия на български език и по-голяма гъвкавост на учебния процес, позволяващ интердисциплинарност. Първа награда в

конкурса беше присъдена на ученичка от Професионална гимназия по дизайн „Елисавета Вазова“, която планира да продължи обучението си по графичен дизайн в Корея, а трета награда взе ученик от НПМГ, почитател на корейската култура, посещавал страната като стипендиант. Участието в проекта на ученици, специализиращи в области, различни от кореистиката, показва ясно, че е време форматът на строгото профилиране само в една област да бъде разчупен, за да може образованието да е в унисон с космополитния характер на учениците и студентите, както и с динамиката на пазара на труда, изискваща различни умения и знания.

Използвана литература

- Антова, А., Крумова, Т., Борисова, Ц. (2019), „불가리아 초등 학생을 위한 한국어 2, 3“ (Корейски език за Втори и Трети клас), НеоПринт, София.
- Антова, А., Крумова, Т. (2024), „불가리아 초중 학생을 위한 한국어 4, 5“ (Корейски език за Четвърти и Пети клас), НеоПринт, София.
- Петкова, Г. (2020), „Съзнателно образование – примери от българската японистика“, Звезди, София. [Petkova, G. (2020), “Sŭznatelno obrazovanie – primeri ot bŭlgarskata yaponistika”, Zvezdi, Sofia]
- Петкова, Г., Николова, В. (2023), „Ролята на мотивацията в трансфера на знания: японистиката на фокус“, *Българистиката по света, филологията у дома*, УИ „Неофит Рилски“, Благоевград, стр. 277–285. [Petkova, G., Nikolova, V. (2023), “Rolyata na motivatsiyata v transfera na znaniya: yaponistikata na fokus”, Bŭlgaristikata po sveta, filologiyata u doma, UI “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, str. 277–285]
- Петкова, Г., Николова, В. (2020), „Съзнателно образование: предизвикателства и перспективи пред обучението по източни езици и култури [Petkova, G., Nikolova, V. (2020), “Sŭznatelno obrazovanie: predizvikatelstva i perspektivi pred obuchenieto po iztochni ezitsi i kulturi]
- Петкова, Г., Николова, В. (2023), „Мотивация в процесите на обучение японскому языку. Гегана Петкова, Вяра Николова“, *Японский язык в вузе: актуальные проблемы преподавания. Материалы международной научно-практической конференции*, Ключ-С, София, стр. 160–167. [Petkova, G., Nikolova, V. (2023), „Motivatsiya v protsesa na prepodavane na yaponski ezik. Gergana Petkova, Vyara Nikolova“, Yaponski ezik v universiteta: Aktualni problemi na prepodavaneto. Sbornik ot Mezhdunarodna nauchno-prakticheska konferentsiya, Klyuch-S, Sofia, str. 160–167.]
- Сотирова, И., Манчева, Я. (2020), „실용 한자 (Синокорейска йероглифика)“, НеоПринт, София. [Sotirova, I., Mancheva, YA. (2020), „sil-yong hanja (kitaisko-koreiski ĩeroglifi)“, NeoPrint.Sofia]
- Цанкова, А. (2022), „Учебни пособия за преподаване на китайски език на български – съставителство, превод, адаптация“, *Дипломатически, икономически и културни отношения между Китай и страните от Централна и Източна Европа*, Том 7, Фабер, София, стр. 17–24. [Tsankova, A. (2022), “Uchebni posobiya za prepodavane na kitaiski ezik na bŭlgari – sŭstavitelstvo, prevod, adaptatsiya”, Diplomaticheski,

ikonomicheski i kulturni otnosheniya mezhdu Kitaï i stranite ot Tsentralna i Iztochna Evropa, Tom 7, Faber, Sofia, str. 17–24]

- Petkova, G. (2016), “Challenges and Perspectives: Japanese Studies in Bulgaria”, *Japanese Studies around the World 2015: Contemplating the Humanities through Japanese Studies*, Vol. 2015, 2016, pp. 164-173.
- Petkova, G., Zhivkova, S., Nikolova, V., Ivanova, T. (2019), “Identifying Challenges to Foreign Language Education and Designing a Strategy for Future Development of Japanese Studies at Sofia University, Bulgaria”, *12th Annual International Conference of Education, Research and Innovation Seville*, Spain, pp. 3636–3640.
- Tsankova, A. (2022), “30 Years of Chinese Studies Program in Sofia University – History, Experience and Perspectives”, *Current Issues in Contemporary Chinese and Oriental Studies*, Sofia University Press, Sofia, pp. 149–166.

Доц. д-р Ирина Сотирова

irisotirova@yahoo.com

Факултет по класически и нови филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“ №15
1504 София,
България

Assoc. Prof. Irina Sotirova, PhD

irisotirova@yahoo.com

Faculty of Classical and Modern Philology
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
15, Tzar Osvoboditel Blvd.,
1504 Sofia
Bulgaria

Ася Антова, докторант

Старши учител по корейски език

asya_antova@yahoo.com

18. СУ “Уилям Гладстон“
„1303 София
България

Asya Antova, PhD Student

Senior teacher in Korean language

asya_antova@yahoo.com

18th School “William Gladstone”
Pirotska 68, str.
1303 Sofia
Bulgaria